

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

© 2014 ТИМОШЕНКО О. В.

УДК 338.24

Тимошенко О. В. Методичні підходи до оцінювання рівня економічної безпеки держави

У статті проаналізовано погляди вчених-економістів щодо методичних підходів до оцінювання рівня економічної безпеки держави, розглянуто затверджену на законодавчому рівні методичку оцінки економічної безпеки в розрізі основних індикаторів та їх порогових значень. Автором виділено основні суперечності існуючих науково-методичних підходів, що, у свою чергу, знижує достовірність результатів їх застосування. Доведено потребу в подальшому розвитку теоретико-методологічного обґрунтування системи оцінки рівня економічної безпеки у вітчизняній науці з урахуванням розвитку різних сфер і галузей економіки країни. Здійснено системний аналіз основних показників економічної безпеки за 2009 – 2013 рр. і зроблено обґрунтовані висновки, що переважна більшість показників знаходиться в несприятливих (критичних) зонах. Запропоновано методологію інтегрального оцінювання рівня економічної безпеки держави, що включає використання системи узагальнюючих показників у розрізі складових економічної безпеки, обґрунтування порогових значень, що дасть змогу здійснити апробацію методології шляхом оцінки та прогнозування рівня економічної безпеки з позиції репрезентативності й інформативності та розробити заходи щодо запобігання існуючим загрозам у розрізі складових економічної безпеки.

Ключові слова: економічна безпека держави, складові економічної безпеки, інтегральний показник, індикатори економічної безпеки, порогові (нормативні) значення, аналіз, оцінка рівня економічної безпеки.

Табл.: 3. **Бібл.:** 14.

Тимошенко Олена Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент, декан факультету економіки та інформаційних технологій, Київський національний університет культури і мистецтв (вул. Щорса, 36, Київ, 01601, Україна)

E-mail: etymoshenko@i.ua

УДК 338.24

UDC 338.24

Тимошенко Е. В. Методические подходы к оценке уровня экономической безопасности государства

В статье проанализированы взгляды ученых-экономистов относительно методических подходов к оценке уровня экономической безопасности государства, рассмотрена утвержденная на законодательном уровне методика оценки экономической безопасности в разрезе основных индикаторов и их пороговых значений. Автором выделены основные противоречия существующих научно-методических подходов, что, в свою очередь, снижает достоверность результатов их применения. Доказана потребность в дальнейшем развитии теоретико-методологического обоснования системы оценки уровня экономической безопасности в отечественной науке с учетом развития различных сфер и отраслей экономики страны. Осуществлен системный анализ основных показателей экономической безопасности за 2009 – 2013 гг. и сделаны обоснованные выводы о том, что подавляющее большинство показателей находится в неблагоприятных (критических) зонах. Предложена методология интегральной оценки уровня экономической безопасности государства, которая включает использование системы обобщающих показателей в разрезе составляющих экономической безопасности, обоснование пороговых значений, что позволит осуществить апробацию методологии путем оценки и прогнозирования уровня экономической безопасности с позиции репрезентативности и информативности и разработать мероприятия по предотвращению существующим угрозам в разрезе составляющих экономической безопасности.

Ключевые слова: экономическая безопасность государства, составляющие экономической безопасности, интегральный показатель, индикаторы экономической безопасности, пороговые (нормативные) значения, анализ, оценка уровня экономической безопасности.

Табл.: 3. **Библ.:** 14.

Тимошенко Елена Владимировна – кандидат экономических наук, доцент, декан факультета экономики и информационных технологий, Киевский национальный университет культуры и искусств (ул. Щорса, 36, Киев, 01601, Украина)

E-mail: etymoshenko@i.ua

Tymoshenko Olena V. Methodological Approaches to Assessing the Level of Economic Security

The article analyzes the views of economists regarding methodologies for assessing the level of economic security, considered approved at the legislative level of economic security assessment methodology in the context of the main indicators and their thresholds. Author highlights the major contradictions of the existing scientific and methodological approaches, which in turn reduces the reliability of the results of their application. The need for the further development of theoretical and methodological basis of the evaluation system of economic security in the domestic science with the development of various fields and sectors of the economy was proved. A systematic analysis of the main indicators of economic security for 2009 - 2013 was carried out. And reasonable conclusions were made about the fact that the vast majority of indicators is adverse (critical) areas. The methodology of integrated assessment of economic security of the state, which includes the use of general indicators by components of economic security justification thresholds, to allow testing of the methodology by evaluating and predicting the level of economic security from the perspective of representation and information content and to develop measures to prevent existing threats by components of economic security.

Key words: economic security of the state, the components of economic security, the integral index, indicators of economic security threshold (normative) values, analysis, assessment of the level of economic security.

Tabl.: 3. **Bibl.:** 14.

Tymoshenko Olena V. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Dean of the Faculty of Economics and Information Technology, Kyiv National University of Culture and Arts (vul. Shchorsa, 36, Kyiv, 01601, Ukraine)

E-mail: etymoshenko@i.ua

Сучасний стан розвитку економічних процесів в Україні характеризується нестабільністю та невідповідністю умов господарювання суб'єктів підприємництва, недосконалістю законодавства у фінансово-економічній сфері, відсутністю цілісної стратегії для відтворення національної економіки та економічного зро-

стання країни в цілому. Проблеми соціально-економічного розвитку характеризуються в першу чергу недостатністю фінансових ресурсів у суб'єктів господарювання, значним обсягом зовнішнього боргу, слабкістю грошово-кредитної системи, невисокою конкурентоспроможністю банківського сектора, який не задовольняє потреби економіки,

посиленням залежності від імпорту товарів, що в цілому породжує падіння рівня життя населення, зростання тінювого сектора економіки та її криміналізаційного рівня. Вищезазначені проблеми функціонування економічної системи підвищують потенційні та реальні загрози економічній безпеці держави.

Своєчасна економічна діагностика і моніторинг основних складових економічної безпеки та своєчасне усунення загроз її виникнення через вжиття адекватних заходів дасть можливість посилити рівень економічної безпеки держави в цілому. Тому розробка методів оцінки економічної безпеки в розрізі основних її індикаторів має важливе науково-практичне й методологічне значення.

Сьогодні проблема економічної безпеки широко актуалізується у працях вітчизняних і зарубіжних науковців. Методичним підходам до оцінювання рівня економічної безпеки присвячено праці: О. Бендасюка, В. Гейця, І. Губенко, О. Деркача, Я. Дуба, М. Єрмоленка, Б. Кваснюка, О. Коваленка, В. Лойко, Т. Луцик-Дубової, Н. Наконечного, М. Павловського, А. Сухорукова, Ю. Харазашвілі, В. Шлемко, Г. Чехович, О. Якименко тощо.

Заслуговує на увагу методика оцінки рівня економічної безпеки держави, розроблена фахівцями Міністерства економічного розвитку і торгівлі України і затверджена відповідним наказом від 29 жовтня 2013 р. № 1277 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» [1].

Водночас, незважаючи на значну кількість напрацювань щодо оцінювання рівня економічної безпеки, відсутнє єдине системне уявлення інтегрального показника та обґрунтування критеріїв відбору відповідних індикаторів і встановлення їх нормативних (порогових) значень. Суттєвим недоліком в існуючих методиках є відсутність деяких складових. Так, наприклад, при оцінюванні рівня фінансової безпеки держави не враховано такі важливі компоненти, як: вплив системи оподаткування (рівень податкового навантаження); показники, які характеризують рівень розвитку страхового, фондowego, фінансового ринків. Зокрема, суттєвого доопрацювання, на наш погляд, потребують офіційні методики оцінювання рівня економічної безпеки, оскільки вони є досить складними як з математичної, так і з логічної точок зору, що в цілому ускладнює механізм їх застосування та розробку превентивних заходів щодо запобігання існуючим загрозам у розрізі окремих складових.

Метою статті є аналіз сучасних підходів до оцінювання рівня економічної безпеки країни, обґрунтування основних показників та їх порогових значень у розрізі основних індикаторів економічної безпеки, розробка заходів щодо зміцнення економічної безпеки в перспективі.

Економічна безпека країни може бути охарактеризована багатьма показниками. Отже, важливим завданням є встановлення достатнього для аналізу переліку індикаторів і визначення інтегрального показника, прийнятого для характеристики динаміки рівня економічної безпеки у порівнянні з її пороговими значеннями. Базовою множиною індикаторів інтегрального індексу є складові економічної безпеки, які пропонуються різними авторами та узагальнені у методичних вказівках щодо оцінювання рівня економічної безпеки, а саме: макроекономічна, інвестиційна, інноваційна, фінансова, енергетична, продовольча, зовнішньоекономічна, соціальна та демографічна [10, с. 5].

Запропонований на законодавчому рівні перелік індикаторів здійснюється на основі відбору показників за принципами репрезентативності, достовірності та інформаційної доступності, які найбільш повно характеризують кожен із субіндексів, з урахуванням попередньо накопиченого досвіду оцінювання, напрацювань українських і міжнародних учених у сфері економічної безпеки, показників економічної безпеки, визначених профільними міжнародними організаціями, цільових орієнтирів. Основними етапами розрахунку інтегрального рівня економічної безпеки та його складових є такі:

- ✦ формування множини індикаторів;
- ✦ визначення характеристичних (оптимальних, порогових, граничних) значень індикаторів;
- ✦ нормалізація індикаторів;
- ✦ розрахунок інтегрального індексу [2, с. 9].

Розрахунок інтегрального індексу здійснюється на основі інтегральних індексів (розраховується 9 середньозважених індексів на основі оцінки понад 130 окремих індикаторів) окремих сфер економіки за допомогою вагових коефіцієнтів. По кожній складовій економічної безпеки індикатори безпеки, які визначені у Методиці, співставляються зі шкалою порогових значень. Порушення порогових величин і вихід за межі інтервалу оптимальних значень свідчить про несприятливі або загрозливі тенденції в економіці.

У табл. 1 згруповано основні показники економічної безпеки в динаміці за 2009 – 2012 рр., розраховані спеціалістами Міністерства економічного розвитку та торгівлі, відповідно до затверджених методичних рекомендацій.

Як видно з даних табл. 1, для динаміки більшості показників економічної безпеки спостерігаються негативні довгострокові тенденції. Найбільш проблемним є знаходження рівня макроекономічної та виробничої безпеки в зоні критичного стану економіки протягом досліджуваного періоду. Незважаючи на те, що індикатори, які характеризують стан зовнішньоекономічної безпеки, знаходяться в зоні задовільного стану безпеки, вони демонструють тенденцію до зниження та переміщення в зону небезпечного стану безпеки у 2011 – 2012 рр.

За підсумками 2012 р. переважна більшість складових рівня економічної безпеки знаходиться в зоні критичного стану безпеки, а найбільш проблемними напрямками у цьому відношенні є демографічна, макроекономічна, науково-технологічна складові, що складає 30% показників. У зоні небезпечного стану безпеки знаходяться енергетична, інвестиційна, виробнича, фінансова, зовнішньоекономічна, соціальна, продовольча складові, відповідно 70% показників. До зони задовільного стану безпеки жоден з показників не відноситься.

Знаходження показників у несприятливих зонах свідчить про те, що урядом країни тривалий час фактично ігнорувалися проблеми економічної безпеки.

Офіційна методика оцінки рівня економічної безпеки та рівня соціально-економічного розвитку України, затверджена на законодавчому рівні, не позбавлена недоліків, що, у свою чергу, знижує достовірність результатів її застосування. Основними суперечностями, на нашу думку, є:

- ✦ з одного боку, достатньо велика кількість множинних індикаторів для визначення рівня економічної безпеки з математичної точки зору ускладнює розрахункову частину та унеможливає здійснення висновків і розробку прогнозних даних по

Динаміка основних складових рівня економічної безпеки

Назва складової економічної безпеки	Рік			
	2009*	2010*	2011*	2012**
Оптимальне значення	100	100	100	100
Інтегральний показник економічної безпеки	61	60	60	59
Макроекономічна	50	49	43	нижче 50
Науково-технологічна	52	44	48	нижче 50
Демографічна	51	51	53	нижче 50
Енергетична	54	52	55	50-70
Інвестиційна	62	58	58	50-70
Виробнича	47	56	58	50-70
Фінансова	60	62	63	50-70
Зовнішньоекономічна	83	76	68	50-70
Соціальна	75	75	75	75
Продовольча	79	79	80	81

Джерело: * – за розрахунками Міністерства економічного розвитку і торгівлі України за період 2009 – 2011 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.me.gov.ua/; ** – за [6].

кожному з показників. З іншого – враховуючи, що формування показників здійснювалося за принципом репрезентативності, тобто до переліку індикаторів включені найбільш суттєві показники, оцінювання рівня економічної безпеки є неповним, оскільки відсутні такі індикатори: безпека фондового ринку, фінансового ринку, податкова безпека. Майже жоден показник не оцінюється в темпах приросту, що суттєво знижує вплив таких індикаторів на інтегральний індекс;

- ✦ визначення узагальненого інтегрального індексу як середнього арифметичного значення, розрахованого за двома методами нормалізації індикаторів, не є коректним з математичної точки зору [4];
- ✦ порогові значення індикаторів розраховані за даними провідних міжнародних організацій, досвіду функціонування економічних систем високо-розвинених країн, закріплених на законодавчому рівні, спростовують віднесення розрахованих індикаторів до певної зони ризику. Так, наприклад, рівень боргової безпеки, відповідно до Бюджетного кодексу України, вважають критичним, якщо його значення буде перевищувати 60%, за рекомендаціями міжнародних організацій цей рівень є критичним, якщо перевищуватиме 35%, а Законом України «Про Державний бюджет» визначається прийнятний рівень відношення внутрішньої та зовнішньої заборгованості до ВВП на звітний період. Саме тому виникає задача наукового обґрунтування і своєчасного уточнення порогових та оптимальних значень індикаторів;
- ✦ важливе значення при розрахунку інтегрального індексу економічної безпеки є рейтинг вагових коефіцієнтів за складовими, які переважно отримані на основі експертних оцінок і носять по суті суб'єктивний характер;
- ✦ нормування індикаторів здійснюється відносно порогових значень, але якщо поточні значення індикаторів перевищують порогові (або є нижчими

порогових), що є нормою, нормалізовані значення будуть більше 1, що порушує прийнятні припущення [10, с. 6].

Науково обґрунтованим з методологічної точки зору є підхід до комплексного оцінювання складників економічної безпеки держави науковців А. Сухорокува та Ю. Харазішвілі, які запропонували використання мультиплікативної форми інтегрального індексу. Ними обґрунтовано вагові коефіцієнти в розрізі складників економічної безпеки та здійснено апробацію цих підходів на прикладі оцінювання і прогнозування рівня економічної безпеки держави [9, с. 21]. Можна погодитися з їхньою позицією, що запропонована методика оцінювання економічної безпеки, закріплена на законодавчому рівні, має ряд недоліків, що знижує достовірність результатів її застосування.

На думку А. Сухорокува та Ю. Харазішвілі, оцінка економічної безпеки держави має здійснюватися за таким алгоритмом:

- ✦ виявлення функціональних характеристик економічної безпеки держави;
- ✦ виокремлення структурних складників економічної безпеки держави;
- ✦ визначення номенклатури показників (індикаторів) економічної безпеки;
- ✦ встановлення нормативних значень індикаторів економічної безпеки;
- ✦ моніторинг індикаторів, ієрархічне узгодження результатів та їх аналіз [9, с. 17].

Запропоновані авторами методологічні підходи створюють можливість порівнювати в одному масштабі динаміку інтегрального індексу з їх пороговими значеннями, оцінити рівень економічної безпеки України як кінцевий результат соціально-економічного розвитку.

Заслуговують на увагу, з позиції прозорості та інформативності, методичні підходи до оцінки економічної безпеки країни та регіонів, запропоновані вченим-економістом Г. Чехович. Як справедливо зазначає Г. Чехович, застосування даних для розрахунку економічної безпеки за Методикою – це процес із низки труднощів, і для більшої опера-

тивності такого аналізу є потреба в оцінці цього показника доступнішим способом [11].

Запропонована автором матрично-графічна модель дає можливість більш чітко сформулювати результат, виявити закономірності та надати подальші пропозиції для покращення економічних показників України. Нами було проаналізовано представлену автором матрицю і з'ясовано її роль у визначенні місця країни на світовій арені у контексті таких показників:

- ✦ обсяг і зростання ВВП;
- ✦ обсяг прямих іноземних інвестицій;
- ✦ обсяги зовнішнього боргу кожної окремої країни;
- ✦ робоча сила в країнах [11].

З науково-практичної точки зору представлений методичний підхід до оцінки рівня економічної безпеки має вагомe значення, оскільки дає можливість скласти загальне уявлення щодо стану економічної безпеки країни та визначити її місце у світовому господарстві за основними показниками. Саме за цих обставин запропоновану модель можна використовувати у подальших наукових дослідженнях, але, на жаль, вона містить лише інформативні, найбільш значущі показники економічної безпеки, тому не дає можливості виявити закономірності по інших не менш важливим показникам.

В. Шлемко та І. Бінько пропонують такі індикатори, які характеризують економічну безпеку: ВВП, темп інфляції, дефіцит бюджету, рівень безробіття, економічне зростання, рівень та якість життя, енергетична залежність, ін-

тегрованість у світову економіку, сальдо експорту-імпорту, стан демографічних процесів, державні втручання та зовнішні борги, рівень тонізації економіки [13, с. 158].

Як зазначає І. Губенко, перелік показників повинен забезпечувати, з одного боку, здійснення максимально достовірного аналізу, а з іншого – можливість швидкого одержання інформації та їхніх розрахунків. Особливу увагу слід зосередити на таких загальних індикаторах, як: ВВП, темп інфляції, дефіцит бюджету, середня заробітна плата, темпи економічного зростання, рівень тонізації економіки [3, с. 56].

Узагальнюючи досвід вітчизняних і зарубіжних вчених, які досліджували та аналізували економічну безпеку, а також оцінивши Методичні рекомендації, затверджені на законодавчому рівні, можна, на нашу думку, виділити основні субіндекси економічної безпеки, що розглядаються нами як репрезентативні (табл. 2).

Фінансова безпека держави є комплексним поняттям, яке включає в себе банківську, боргову, бюджетну, податкову, валютну, грошово-кредитну складові. Тому для ефективної формалізації та оцінки впливу одиниць сукупності, якими у даному випадку є різні набори показників, що характеризують певну складову фінансової безпеки, необхідно розрахувати інтегральний показник безпеки. Запропонована в табл. 3 методика базується на комплексному аналізі індикаторів складових фінансової безпеки. Базовою множиною індикаторів інтегрального індексу є складові фінансової безпеки, які пропонуються різними авторами [5, 7, 10, 12] і відображені в методиці Міністерства економічного розвитку і торгівлі України щодо розрахунку рівня економічної безпеки України [1].

Таблиця 2

Методика оцінки основних складових економічної безпеки

Складова економічної безпеки	Порогове значення
1	2
ДЕМОГРАФІЧНА БЕЗПЕКА	
Коефіцієнт природного приросту, на 1 тис. осіб наявного населення	Не менше 1
Коефіцієнт старіння, %	Не більше 18
Загальний коефіцієнт міграційного приросту, на 10 тис. осіб	Не більше 1
ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА	
Частка власних джерел у балансі паливно-енергетичних ресурсів держави, %	Не менше 50
Рівень імпортової залежності за домінуючим ресурсом у загальному постачанні первинної енергії, %	Не більше 30
Частка імпорту палива з однієї країни (компанії) у загальному обсязі його імпорту, %	Не більше 30
ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА	
Коефіцієнт відкритості економіки, %	Не більше 80
Коефіцієнт покриття імпорту експортом, разів	Не менше 1
Питома вага провідної країни в загальному обсязі зовнішньої торгівлі (ЄС-28, Росія)	Не більше 25
Рівень експорту, %	Не більше 50
Рівень імпорту, %	Не більше 50
ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНА БЕЗПЕКА	
Рівень фінансування інноваційної діяльності	Тенденція до зростання
Частка прямих іноземних інвестицій у загальному обсягу інвестицій, %	Від 20 до 30
Обсяг інвестицій в основний капітал до ВВП, %	Не менше 25
МАКРОЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА	
Відношення обсягу ВВП на одну особу в Україні до середнього значення в країнах ЄС-28, %	Не менше 75

1	2
Рівень безробіття (за методологією Міжнародної організації праці), %	Не більше 10
Рівень «тінізації» економіки, % ВВП	Не більше 20
Схильність населення до заощаджень, %	Не менше 20-30
Індекс споживчих цін, %	Не більше 102
Темп приросту ВВП, %	Не менше 100
Зайнятість населення у неформальному секторі, %	Не більше 30
Обсяг ВВП на душу населення, %	Не менше 50 (від рівня розвинутих країн)
ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА	
Величина прожиткового мінімуму в частині набору продуктів харчування	Не менше законодавчо встановленого рівня
СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА	
Співвідношення загальних доходів 10% найбільш і найменш забезпеченого населення, разів (децильний коефіцієнт)	Не більше 8
Обсяг видатків зведеного бюджету на охорону здоров'я, %	Не менше 4
Обсяг видатків зведеного бюджету на освіту, %	Не менше 8,3
Відношення СЗП до прожиткового мінімуму на одну працездатну особу, разів	Не менше 3
Відношення СЗП по всіх галузях економіки до СЗП країн ЄС-28, разів	Не менше 50

Таблиця 3

Методика оцінки складових фінансової безпеки

Складова фінансової безпеки	Порогове значення
БАНКІВСЬКА БЕЗПЕКА	
Коефіцієнт достатності капіталу (відповідність капіталу активам)	$0,15 \leq K5 \leq 0,5$
Частка іноземного капіталу у статутному капіталу банків, %	30 – 40 %
Частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів, наданих банками резидентам України, %	Не більше 5
Частка іноземних банків у загальній кількості банківських установ, %	Не більше 30
Рентабельність активів, %	Не більше 1,5
БОРГОВА БЕЗПЕКА	
Відношення загального обсягу державного боргу до ВВП, %	Не більше 55
Відношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП, %	Не більше 25 – 30
Відношення обсягу офіційних міжнародних резервів до обсягу валового зовнішнього боргу, %	Більше 100
БЮДЖЕТНА БЕЗПЕКА	
Відношення дефіциту/профіциту державного бюджету до ВВП, %	Не більше 3 – 4
Рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет, %	Не більше 30
Асигнування на науку, % до ВВП	Не менше 2
Видатки на утримання оборони та армії, % ВВП	Не менше 2
Обсяг трансфертів з державного бюджету, % до ВВП	Не більше 10 – 15
ПОДАТКОВА БЕЗПЕКА	
Рівень податкового навантаження, %	Не більше 40-45
Частка податків у структурі державного бюджету, %	Не менше 60
ВАЛЮТНА БЕЗПЕКА	
Обсяг іноземної валюти відносно гривневої маси (рівень доларизації), %	Не більше 10
Частка кредитів в іноземній валюті в загальному обсязі наданих кредитів, %	Не більше 50
Індекс зміни офіційного курсу гривні до долара США, середній за період, %	Не більше 6
ГРОШОВО-КРЕДИТНА БЕЗПЕКА	
Рівень інфляції за рік, %	Не більше 7
Рівень монетизації, %	Не більше 50
Різниця середньозваженої ставки за кредитами та облікової ставки НБУ, %	Не більше 10

Таким чином, запропоновані нами порогові значення індикаторів економічної безпеки не є нормативними для оцінки та характеристики динаміки рівня економічної безпеки країни, оскільки вони сформовані за показниками економічного розвитку високорозвинених країн світу і тому в Україні не можуть бути рекомендованими для обов'язкового використання. Встановлення порогових величин та інтервалу оптимальних значень повинно мати єдиний загальний рівень, прийнятний для всіх регіонів країни та секторів, галузей і сфер економіки.

ВИСНОВКИ

Запропонована система узагальнюючих показників дасть можливість проаналізувати економічну безпеку в розрізі найбільш значущих індикаторів, а також, не ускладнюючи розрахункову частину, запропонувати заходи щодо зміцнення економічної безпеки в цілому та дослідити фактори, які найбільш суттєво впливають на виявлені негативні довгострокові тенденції.

В умовах невизначеної воєнно-політичної ситуації запропонований науково-методичний підхід оцінки економічної безпеки в розрізі її основних індикаторів деякою мірою втрачає цінність, оскільки підвищується вагомість оцінки показників в контексті національної безпеки і озброєності країни. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» № 1277 від 29.10.2013.
2. Бендесюк О. О. Критерії і індикатори соціально-економічної безпеки / О. О. Бендесюк // Вісник Хмельницького університету. – 2010. – № 1. – С. 7 – 11.
3. Губенко І. В. Особливості формування системи показників економічної безпеки національної економіки / І. В. Губенко // Науковий вісник УДІЕУ. – 2011. – № 4(12). – С. 55 – 60.
4. Лойко В. В. Методичні аспекти регіональної діагностики рівня економічної безпеки / В. В. Лойко // Ефективна економіка. – 20.02.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1794>
5. Луцик-Дубова Т. О. Основні пріоритети зміцнення фінансової безпеки України / Т. О. Луцик-Дубова // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. – 2012. – Вип. 22. – Ч. 2 – С. 1 – 7.
6. Мунтіян В. І. Економічна інтеграція України в Митний союз має позбутися політизування / В. І. Мунтіян // Національне агентство Укрінформ. – 15.01.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrinform.ua/ukr/news/ekonomichna_integratsiya_ukraini_v_mitniy_soyuz_mae_pozbutisya_valeriy_muntiyana_1786676
7. Наконечна Н. В. Методологічні підходи щодо оцінювання рівня фінансової безпеки України / Н. В. Наконечна // Науковий вісник НЛТУ України. – 2013. – Вип. 23.14. – С. 281 – 287.
8. Система економічної безпеки держави / Під заг.ред. д. е. н. проф. Сухорукова А. І. // Національний інститут міжнародної безпеки при РНБО України. – К. : ВД «Стилос», 2010. – С. 366 – 394.
9. Сухоруков А. І. Теоретико-методологічний підхід до інтегральної оцінки та регулювання рівня економічної безпеки держави / А. І. Сухоруков, Ю. М. Харазішвілі // Банківська справа. – 2011. – № 4. – С. 13 – 32.
10. Сухоруков А. І. Щодо методології комплексного оцінювання складників економічної безпеки держави / А. І. Сухоруков, Ю. М. Харазішвілі // Стратегічні пріоритети. – 2013. – № 3 (28). – С. 5 – 15.
11. Чехович Г. Т. Методичні підходи до оцінки економічної безпеки країн та регіонів / Г. Т. Чехович // Ефективна еко-

номіка. – 05.06.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2437>

12. Шиян Д. В. Методика оцінки фінансової безпеки банківської системи України / Д. В. Шиян // Ефективна економіка. – 09.12.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.m.nayka.com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=eng&z=2586>

13. Шлемко В. Т. Економічна безпека України: сутність і напрями забезпечення / В. Т. Шлемко, І. Ф. Бінько. – К. : КНЕУ, 2012. – 193 с.

14. Якименко О. Г. Методичні засади реалізації державної політики у сфері економічної безпеки / О. Г. Якименко // Економіка та держава. – 2013. – № 5. – С. 137 – 140.

REFERENCES

- Bendesjuk, O. O. "Kryterii i indykatory sotsialno-ekonomichnoi bezpeky" [Criteria and indicators of social and economic security]. *Visnyk Khmelnytskoho universytetu*, no. 1 (2010): 7-11.
- Chekhovych, H. T. "Metodychni pidkhody do otsinky ekonomichnoi bezpeky krain ta rehioniv" [Methodological approaches to assessing the economic security of countries and regions]. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2437>
- Hubenko, I. V. "Osoblyvosti formuvannya systemy pokaznykiv ekonomichnoi bezpeky natsionalnoi ekonomiky" [Features of the formation of a system of indicators of economic security of the national economy]. *Naukovyi visnyk UDIEU*, no. 4 (12) (2011): 55-60.
- Loiko, V. V. "Metodychni aspekty rehionalnoi diahnostyky rivnia ekonomichnoi bezpeky" [Methodological aspects of regional diagnostic level of economic security]. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1794>
- Lutsyk-Dubova, T. O. "Osnovni priorytety zmitsnennia finansovoi bezpeky Ukrainy" [Key priorities to enhance the financial security of Ukraine]. *Naukovi pratsi Kirovohradskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu*, vol. 2, no. 22 (2012): 1-7. [Legal Act of Ukraine] (2013).
- Muntian, V. I. "Ekonomichna intehratsiia Ukrainy v Mytniy soiuз maie pozbutysia polityzuvannia" [The economic integration of Ukraine into the Customs Union should get rid of politicization]. http://www.ukrinform.ua/ukr/news/ekonomichna_integratsiya_ukraini_v_mitniy_soyuz_mae_pozbutisya_valeriy_muntiyana_1786676
- Nakonechna, N. V. "Metodolohichni pidkhody shchodo otsiniuvannya rivnia finansovoi bezpeky Ukrainy" [Methodological approaches for assessing the level of financial security of Ukraine]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, no. 23.14 (2013): 281-287.
- Sukhorukov, A. I., and Kharazishvili, Yu. M. "Teoretyko-metodolohichni pidkhid do intehralnoi otsinky ta rehulivannya rivnia ekonomichnoi bezpeky derzhavy" [Theoretical and methodological approach to integrated assessment and regulation of the level of economic security]. *Bankivska sprava*, no. 4 (2011): 13-32.
- Sukhorukov, A. I., and Kharazishvili, Yu. M. "Shchodo metodolohii kompleksnoho otsiniuvannya skladnykiv ekonomichnoi bezpeky derzhavy" [Regarding the methodology of integrated assessment components of economic security]. *Stratehichni priorytety*, no. 3 (28) (2013): 5-15.
- Systema ekonomichnoi bezpeky derzhavy* [The system of economic security]. Kyiv: Stylos, 2010.
- Shyian, D. V. "Metodyka otsinky finansovoi bezpeky bankivskoi systemy Ukrainy" [Methods of assessing the financial security of the banking system of Ukraine]. <http://www.m.nayka.com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=eng&z=2586>
- Shlemko, V. T., and Binko, I. F. *Ekonomichna bezpeka Ukrainy: sutnist i napriamy zabezpechennia* [The economic security of Ukraine: the nature and direction of software]. Kyiv: KNEU, 2012.
- Yakymenko, O. H. "Metodychni zasady realizatsii derzhavnoi polityky u sferi ekonomichnoi bezpeky" [Methodological principles of state policy in the sphere of economic security]. *Ekonomika ta derzhava*, no. 5 (2013): 137-140.